

SE MIG!

- EN TIDNING FÖR DIG SOM ARBETAR MED BARN OCH UNGA

OOOO

OOOO

ÄMNERN

Jämställdhet och integration | HBTQ+ | Mobbing | Könstymning
Grooming och prostitution | Sexuella övergrep | Våld i nära relationer
Hedersrelaterat våld | Sex | Jämställdhet och juridik | En kurators vardag

VÄLKOMMEN TILL VÅR TIDNING

SE MIG!

Tjejjouren Norrköping har med stöd av Skolverket tagit fram tidningen Se Mig! Den riktar sig till skolpersonal, fritidspersonal och andra yrkesverksamma som arbetar med barn och unga.

Skolan är en av de viktigaste arenorna för barn och unga under uppväxttiden. Där ska de förberedas för vuxenlivet genom kunskapsinhämtning och guidning från skolpersonalen. Enligt skollagen och läroplanen syftar skolans utbildning till att bland annat förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och grundläggande demokratiska värderingar.

I Se Mig! kan du som möter barn och unga i exempelvis skolan, förskolan eller en fritidsgård läsa och få inspiration kring olika ämnen om barn och ungas utsatthet. Ämnena är nära kopplade till sexuella trakasserier och diskriminering utifrån kön och tar avstamp utifrån Metoo-uppropet.

Under 2017 kom startskottet för en social revolution som började med Womens marsch i början av året och som utvecklades till Metoo under hösten. Det ledde bland annat till en förändrad syn på sexuella trakasserier, övergrepp och sexism. Framförallt kom den att belysa tjejer och kvinnors utsatt-

het på ett helt annat sätt än tidigare. När kvinnorna gick samman och systerskapet blev stort, blev det omöjligt att se förbi förtrycket och det gick inte längre att förneka kvinnor som en gemensam kraft. Kvinnor har varit utsatta i alla tider men nu synliggjordes detta på ett helt nytt sätt. Det bidrog bland annat till det starka systerkap som vi idag kan se över hela världen.

I efterdyningarna av Metoo har det skrivits artiklar och böcker. Ebba Bratt-Wittström har utifrån fenomenet skrivit boken "Historiens metoo-vrål" där hon gör jämförelser av sexism och rasism. Boken visar ur ett historiskt perspektiv hur kvinnor utsatts för alla sorters övergrepp från Antiken och fram till idag. Den visar också att vi fortfarande i nutid måste kämpa och inte släppa taget om frågorna som berör diskriminering utifrån våra kön.

Under Metoo-rörelsens framfart har många olika grupper inom samhället lyft att detta även gäller dem. En grupp utsatta som alltför ofta glöms bort är de flickor och pojkar som är utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck. Initiativet #underytan visar på att många utsatta inte får rätt stöd och hjälp. Många gånger är det vuxen-världen som inte ser eller vågar

agera. Vi kunde också nyligen ta del av Folkhälsomyndighetens stora sexundersökning där vi såg att nästan hälften av kvinnorna i Sverige någon gång har varit utsatta för sexuella kränkningar, övergrepp eller trakasserier.

Vår önskan är att vi nu ska bryta förtrycket och att vi på alla plan i samhället uppmärksammas på vad som sker i exempelvis skolkorridorerna, på offentliga platser, i hemmen, på arbetsplatser och överallt i vår närhet. Genom att alltid se och synliggöra det förtryck som finns kan vi få det att upphöra. Det har metoo-rörelsen visat prov på. Vi ser också att det civila samhället är en stark och viktig kraft i det här arbetet, och i att utbilda i ämnen som ökar medvetenheten.

I tidningen tas ämnen upp som vi i Tjejjouren kommer i kontakt med, och som alla är viktiga för att förstå situationen som unga och barn är utsatta för. Vi hoppas att ni ska få nytta av denna information i ert arbete men också i er vardag.

Har ni några frågor så kan ni kontakta oss på kontakt@tjejjourennorrkoping.se

/TJEJJOUREN NORRKÖPING

Tidningen är framtagen med stöd av Skolverket. Tjejjouren Norrköping är en ideell förening som är partipolitiskt- och religiöst obunden. Läs mer om oss på: www.tjejjourennorrkoping.se

Produktion: Hjärter Esse Kommunikation och Tjejjouren Norrköping

Tryck: Mediakontoret i Norrköping

Innehåll

Inledning	Sid. 2
Tjejjouren	Sid. 4-5
Grooming och prostitution	Sid. 6-7
Sexuella övergrepp	Sid. 8
Krönika: Sex	Sid. 9
HBTQ+	Sid. 10-11
Våld i nära relationer	Sid. 12-13
Jämställdhet och integration	Sid. 14-15
Hedersrelaterat våld	Sid. 16-19
Könsstympling	Sid. 20-22
Jämställdhet och juridik	Sid. 23
Mobbning	Sid. 24-25
En kurators vardag	Sid. 26-27
Kontaktuppgifter	Sid. 28

Tjejjouren

Foto: Sara Mühling

Tjejjouren Norrköping har funnits sedan 2006 och är en ideell förening som är religiöst och partipolitisk obunden. Den vänder sig till tjejer och unga kvinnor som behöver råd, stöd, hjälp eller någon att prata med. Till Tjejjouren kan tjejer vända sig med precis vilket problem eller fråga som helst. Inga problem är för små eller för stora. Tjejjouren har tystnadsplikt och den stödsökande får alltid vara anonym.

Den huvudsakliga verksamheten är jouren som består av telefon, chatt och mail. Ideella volontärtjejer utbildas varje år för att kunna bemanna jouren.

Tjejjouren arbetar också med opinionsbildning och påverkan kring frågor som rör kvinnors rättigheter och feminism. För Tjejjouren är det viktigt att värna om systerskap mellan tjejer och kvinnor, och utgångspunkten är alltid ett feministiskt perspektiv.

TJEJJJOURN BILDADES
FÖR ATT STÖTTA, LYSSNA
OCH PEPPA TJEJER I ETT
SAMHÄLLE DÄR DE OFTA MÖTER
PATRIARKALA STRUKTURER

Organisationen startades av en grupp tjejer som tyckte att det saknades en stödjour för unga tjejer att vända sig till i Norrköping.

– Det behövdes även en mötesplats där vi kunde föra samtal om våra rättigheter och på det sättet stärka varandra säger Sara Mühling grundare och ordförande i Tjejjouren.

Våra uppdrag

Utöver jourverksamheten bedriver Tjejjouren flera olika projekt. Sedan några år tillbaka drivs projektet " Tjejer till Tjejer " som bygger på att rekrytera och utbilda kontaktpersoner inom hedersrelaterat våld och förtryck, samt psykisk ohälsa. Detta görs i samarbete med Norrköpings kommun.

Eva Mühling arbetar som verksamhetsledare på Tjejjouren och har lett projektet i flera år.

– Arbetet med att utbilda kontaktpersoner som kan finnas till för tjejer som lever med skyddad identitet är oerhört viktigt för flickornas sociala liv och framtid säger Eva.

Tjejjouren har också fått medel från Integrationsfonden i Norrköpings Kommun för att bedriva tjejgrupps-träffar för nyanlända tjejer. Projektet kallas för " Girls room ", och syftar till att stärka nyanlända tjejer och skapa möjligheter för dem att träffa andra.

Tjejjouren besöker även skolor för att berätta om verksamheten.

– Det förebyggande arbete handlar främst om att möta målgruppen och det gör vi lättast genom att besöka skolor och samtala om rättigheter och skyldigheter med både pojkar och flickor säger Sara.

Tjejjouren samarbetar med exempelvis Kvinnojouren, andra tjejjourer, ABF och Norrköpings kommun. När det behövs samarbetar de även med socialtjänst, polis, ungdomshälsan och andra aktörer.

ATT GE UNGA TJEJER
SOM ÄR I ETT NYTT LAND
EN MÖTESPLATS ÄR VIKTIGT
FÖR DERAS SJÄLVKÄNSLA MEN
OCKSÅ FÖR INTEGRATIONEN

Viktiga frågor

Skolan måste kunna diskutera de könsroller och strukturer som skapar en könsdiskriminering anser Tjejjouren. Skolan har ett viktigt ansvar för att utbilda och förmedla sådan kunskap. De har också anmälningskyldighet när en elev far illa, vilket är viktigt att påpeka.

Hedersrelaterat våld och förtryck förekommer och då brukar skolan vara en frizon, därför är det viktigt för skolpersonalen att kunna se signaler för att kunna

VI KAN ALDRIG SLUTA PRATA OM DEN REVOLUTION SOM KOM I SAMBAND MED METOORÖRELSEN.

agera innan det är försent. Många flickor kan vara oroliga inför sommarlovet, ha en rädsla för att bli bortgifta. Även ämnen som sexuella trakasserier, diskriminering och mobbning behöver diskuteras i skolan. Skolan har ett stort ansvar att se till att alla elever har en väl fungerande miljö att vistas i. Ser de, eller misstänker att en elev far illa är de skyldiga att göra en orosanmälan.

I kontakt med barn och unga

Det viktigaste i kontakten med barn och unga är att se, lyssna och skapa relationer. Skolan behöver ta in dessa frågor i respektive skolämne.

– *Tycker de att det är svårt kan de alltid ta stöd av Tjejjourer eller andra organisationer som arbetar med dessa frågor dagligen* säger Sara och Eva.

Ett sätt att förebygga problematik är att prata med eleverna om frågor som berör könsroller, informera om vilka rättigheter de har, vad som är okej eller inte, vad en våldtäkt är, och så vidare. Skolan kan be olika aktörer, både myndigheter och frivilligorganisationer att komma och berätta om vad det finns för hjälp att få, och om de rättigheter som barn och unga har.

Det finns flera kontaktvägar dit en elev kan vända sig om de inte vill prata med sina föräldrar, lärare eller skolkuratoren.

SARA MÜHLING & EVA MÜHLING är grundare respektive verksamhetsledare på Tjejjouren i Norrköping.

EVELINA SUNDQVIST är gruppleddare i Girls Room som Tjejjouren anordnar varannan vecka.

GIRLS ROOM

Är ett integrationsprojekt som får stöd från Norrköpings kommun. Projektet riktar sig till tjejer på högstadiet och gymnasiet som träffas i tjejgrupper.

Där kan tjejerna få nya vänner, utbyta erfarenheter och tankar om samhället och sitt eget liv.

Grundtanken med gruppen är att stärka tjejerna genom att öka deras självkänsla. Här kan de vara sig själva och ta upp ämnen som är viktiga för dem.

Tjejjouren Norrköping ska fortsätta arbeta permanent med projektet.

De kan exempelvis kontakta Tjejjouren, där kan de vara anonyma. För de barn och ungdomar som är utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck finns förutom Tjejjouren exempelvis Gapf, Tris och Linnamottagningen.

Ett första steg kan vara att vända sig till en vuxen som eleven litar på för att be om råd.

Det finns alltid hjälp att få.

KORRIDORERNA ÄR SOM EN ANNAN VÄRLD DÄR TJEJER OFTA BLIR UTSATTA OCH MOBBNING PÅGÅR.

TIPS FRÅN EVELINA

Evelina går själv sista året i gymnasiet och har några tips till de som arbetar med tonåringar.

Skolpersonalen behöver förstå att det är mycket känslor och tankar som tonårstjejer har, och att det tar stor plats i deras liv.

De behöver också förstå att tjejerna ibland inte ber om den hjälp de behöver. Att de stannar hemma och kanske skyller på mensvärk, fast det egentligen handlar om annat.

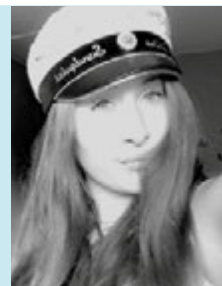
En elev kan tycka att det är pinsamt att gå till kuratorn, och de undviker ibland att be om hjälp på grund av detta. För att eleverna ska bli bekväma i klassen, är gruppaktiviteter med jämna mellanrum bra.

Något som också är bra är att lärarna eller annan skolpersonal finns tillgänglig i korridorerna där det är en annan värld där tjejer blir utsatta och mobbning pågår.

Tjejer behöver lära sig att ta för sig mer tycker Evelina. Vi kan så mycket och vi behöver ta alla de chanser vi får för att visa det.

Vi måste också lära oss att hålla ihop bättre. Det måste bli mer ok att sticka ut. Tjejer behöver få stöd och hjälp med att stärka sitt självförtroende och sin självkänsla.

I vår tjejgrupp är det ett av målen. Vi lär känna varandra och vågar visa vilka vi är. Döm inte en person enbart efter vad du ser, innanför ytan finns så mycket mer.

"14 ÅR TILL SALU"

"UTAN ERT VÅLD ORKADE JAG INTE EXISTERA"

Meningen är Tessans. Tessan är huvudpersonen i boken "14 år till salu", skriven av journalisten Caroline Engvall. Det är hennes första bok och starten på ett engagemang som hittills har pågått i 11 år.

Internets framfart

"14 år till salu" är en nära skildring av en utsatthet som finns mitt ibland oss. Internets revolution har skapat en plattform för att begå fler och mer avancerade brott och övergrepp på unga flickor och pojkar.

I sina föreläsningar och på sina digitala plattformar vittnar Caroline om barn så unga som 6-7 år som utsatts för övergrepp på nätet och i verkligheten.

Gemensamma nämnare är att de vuxna i barnens närhet inte sett eller reflekterat över att barnens beteende förändrats, eller att barnen visat tecken på att inte må bra. Barnen skäms ofta och har skuld känslor. De känner också en rädsla för de hot som förövaren uttrycker. Därför berättar de sällan om sina upplevelser.

Det värsta med övergreppen på nätet är att de kan fortsätta i all oändlighet. Förövaren kan exempelvis ha kommit över nakenbilder som när som helst kan spridas till vem som helst. När barnen väl börjat berätta vittnar

de om extrema hot, övergrepp och brutalt våld, både i skrift och i verkligheten. Vissa av våldsmännen gör även verklighet av hoten. Minst ett fall som nått Caroline har slutat med att en flicka begått självmord.

VI MÅSTE VÅGA SE OCH
HJÄLPA BARN OCH UNGA
I UTSATTHET - UTAN ATT DET
SKER PÅ BEKOSTNAD AV
DERAS FÖRTROENDEN

En verklighet kombinerat med fiktion

Caroline berättar om en värld som egentligen inte är fiktion utan en dold verklighet. Den är inte underhållning utan händer här och nu, på riktigt.

– När jag började skriva deckare ville jag ta deras viktiga berättelser in i deckarnas värld för att vi måste våga se och hjälpa barn och unga i utsatthet – men det fick aldrig bli på bekostnad av de utsattas förtroenden berättar Caroline.

Dessa tankar gjorde att Caroline under lång tid tackade nej till att skriva kriminalromaner, trots att hon innerst inne trodde och hoppades att det fanns ett sätt för henne att belysa de här berättelserna i skepnad av fiktion.

Med sina deckare har hon låtit det sadistiska sexnätverk av högt uppsatta svenska män som hon följt på avstånd under många år, ta plats i handlingen. Det är tyvärr många flickor som kommit i deras väg. Sexnätverket har specifikt dragit till sig flickor med självskadande beteende. Flickorna har dragits till dessa personer som med kunskap och vilja kunnat skada dem mer än de själva klarat av. Flickorna har lockats av bekräftelse och löften om våld.

För att kunna skriva en trovärdig deckarstory om sexnätverket ville Caroline komma dem in på livet. Det resulterade i en mycket mer riskabel research.

– Jag hade länge funderat på hur jag skulle kunna lyfta på just den här stenen och för att komma nätverket närmare bekantade jag mig därför med deras jaktmarker på nätets mörka sida. Det innebar en rad försiktighetsåtgärder – men också en oväntat enkel "väg in" säger Caroline.

På internet skapade Caroline falska identiteter med egna personligheter. Hon ljög och infiltrerade nätverket. Dessa män hade ett oerhört sug efter att utnyttja villiga och självskadande tonårstjejer. Caroline följde noga deras aktiviteter och studerade deras metoder.

DET VAR OVÄNTAT ENKLT ATT TA SIG IN I ETT SEXNÄTVERK PÅ WEBBENS MÖRKA SIDA

Upplevelserna efter infiltreringen använde hon sedan i sin första deckare *Ärren vi bär*.

Utbildar allmänheten

Caroline skriver idag böcker och föreläser på heltid. Hon har även några stora konton i sociala medier som hon uppdaterar varje dag med en tanke att utbilda en bredare allmänhet. På sina sociala medier får hon väldigt mycket gensvar och det tar minst ett par timmar varje dag att gå igenom denna respons.

Tips från Caroline till personal som arbetar i skolverksamhet är att lära sig av sina elever. Det är viktigt att vara nyfiken och engagerad och prata om ämnet varje dag.

Skolans betydelse

Skolan behöver inse att detta är något som i allra högsta grad påverkar ungdomarna, och att det därför kan finnas en orsak till att de

inte presterar lika bra i skolan som de kunnat göra om de inte varit utsatta. Att våga och orka ta in frågor som rör detta ämne i undervisningen är något som Caroline tycker är viktigt. Att synliggöra vilket massivt problem detta är kan få fler ungdomar att våga berätta för en vuxen.

Det är viktigt att börja prata om ämnet tidigt, det går inte att vänta ända till högstadiet. Skolan behöver också förstå att både pojkar och flickor kan vara utsatta på nätet. Det är även viktigt att förstå att både pojkar och flickor kan utsätta andra. Vi behöver prata förebyggande med alla, och det kräver en envishet.

Vi måste våga prata porr, machovärderingar och attityder, både i skolan och hemma runt köksbordet. Det är även viktigt att prata om integritet, bra och dåliga hemligheter och annat som rör kroppen och "stopp min kropp". Redan i förskoleåldern behöver vi prata och informera om detta.

Det är också viktigt att informera om rättigheter och skyldigheter på nätet. Även det som händer på nätet kan vara ett brott, och går att dömas för. Barnen, och även många vuxna behöver förstå att det kan vara allvarligt.

– Gör det synligt att du är en person som vill, kan och orkar prata om utsatthet på nätet. Skaffa böcker till arbetsrummet, ordna

föreläsningar, sätt upp flyers i skolan – visa att du är en person de kan vända sig till när de är redo. Jobba med aktuella ärenden, visa domar och läs böcker tillsammans avslutar Caroline.

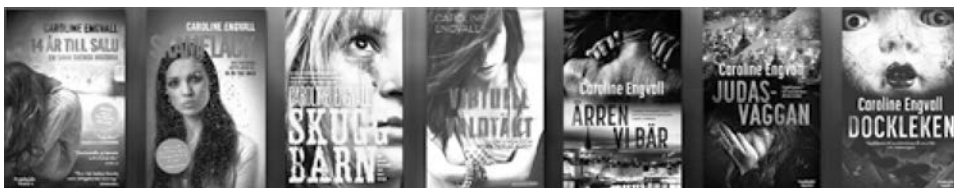
CAROLINES TIPS

SIGNALER PÅ ATT ETT BARN ÄR UTSATT:

- Oro/beteendeförändring
- Utsätta sig för risker/göra illa sig själv
- Sover dåligt, nedstämd
- Slutar med fritidsaktivitet eller ta hand om hygien
- Skolkar/"duktiga flickan eller pojken"
- Innesluten eller utåtagerande beteende
- Sexualiserat språk.
- Vaktar sin telefon/dator

PRATA MED BARNEN PÅ BÄSTA SÄTT:

- Öva på att prata om svåra saker.
- Utgå från det konkreta som gör dig orolig.
- Prata när barnen vill –men visa att du alltid finns där.
- Fråga många gånger! Ge inte upp. Uttryck din oro.
- Lyssna först –ta hjälp sedan.
- Var ärlig med dina skyldigheter
- Samarbeta!
- Dölj dina egna känslor. Var intresserad och bekräftande.
- Skuldbelägg eller moralisera inte. Sätt dig in i barnens värld utan att spionera. Låt barnet prata fritt.
- Var inte rädd för att ställa "fel" frågor
- Rutin att fråga barn om mående, våld och möten på nätet.

CAROLINE ENGVALL är journalist, författare och föreläsare som började sin journalistiska bana på Sörmlands nyheter i Nyköping som 14-åring. Hon kom i tidig ålder att anställas som chefredaktör på tidningen Frida där hon i ett brev fick möta Tessan för första gången. Detta kom att leda henne in på en författarbana, och hennes specialområden blev grooming och prostitution. På senare år har hon även börjat föreläsa och utbilda i dessa ämnen.

Du kan följa Caroline på hennes sociala medier:

Instagram: engvallcaroline, Facebook: Caroline Engvall Writer
Hemsidor: safeselfie.se, intetillsalu.se och safeselfietalks.se
Poddar: acast.com/vagenframat, acast.com/ecpod

NOVAHUSET FÖRELÄSER PÅ SKOLOR OM SEXUELLA ÖVERGREPP

Novahuset startades 2008 av Paulina Bengtsson. Verksamheten möter personer som varit utsatta för någon form av sexuellt övergrepp, online och offline. Personalen på Novahuset hjälper personer, oavsett ålder och könsidentitet. De arbetar med stöd och förebyggande arbete i skolorna och kontoret ligger i Linköping och Norrköping.

Novahuset åker runt i landet och föreläser ibland men främst är Östergötland upptagningsområdet, det är det området som prioriteras och där de föreläser mest. Genom föreläsningar arbetas det förebyggande.

Paulinas specialistkompetens är prostitution/sex mot ersättning och

PAULINA INFORMERAR:

1 av 5 gymnasieelever har utsatts för grova sexuellt övergrepp. Skulle övergrepp på nätet, trakasserier m.m räknas in i statistiken skulle det öka avsevärt.

I varje klass vittnar elever om en utsatthet, så skolpersonalen behöver ta ansvar och lyfta detta. Många elever vet inte vad som är okej och inte. De vet inte heller var de kan vända sig för att få hjälp.

Med eleverna är samtalet a och o. Vuxna omkring dem behöver låta dem berätta och bemöta det de berättar. De behöver någon som de kan bolla sina tankar och frågor med när det gäller samtycke och nätet.

Det är vanligt att vuxna lyfter ideal och att det samtalet leder in på "typiska manliga och kvinnliga" förväntningar. Detta leder ofta till press hos ungdomarna.

sexuellt självskadebeteende samt våldtäkt. Det är områden som Novahuset ofta möter. Andra exempel som de ofta möter är övergrepp av en partner, övergrepp i samband med fest eller övergrepp på nätet. På Novahuset arbetar idag fem personer. De har även ett 60-tal volontärer.

Vad Novahuset ger

Både elever, yrkesverksamma och föräldrar efterfrågar kunskap och det är det Novahuset är bäst på att ge. De anser att samtalet med barnen kring porr, sex, samtycke, nätet och gränser är otroligt viktigt och då måste ungdomarna få möjlighet till dessa samtal. Samtalen efterfrågas av ungdomarna själva precis som föräldrar och skolpersonal har önskemål om att Novahuset ska ta dessa samtal.

Viktiga frågor i skolvärlden

Först och främst är dessa ämnen något som måste lyftas, samtalas och informeras om. Novahuset erbjuder sig att komma ut till klasserna, men sedan måste skolpersonalen själva ta över och använda kunskaperna så att de har verktygen när det verkligen gäller.

Barnen behöver upplysas om hur de bör agera mot andra. Detta för att minska att unga utsätts men också för att minska risken för att de utsätter andra. Föräldrar behöver mer kunskap och redskap kring ämnet, bemötandet och hur samtalet kan vara för att flyta på bästa sätt.

SKOLPERSONALEN MÅSTE HA KUNSKAP KRING DESSA ÄMNE, SE DE SIGNALER SOM UNGDOMARNA SÄNDER UT SAMT AGERA PÅ DEM

Porr är något eleverna lyfter i tidig ålder och där måste vi vuxna vara en motpol till det de möter. Det är ett tabu ämne som kan vara svårt och prata kring och det är viktigt med kunskap och att inte skamma barnen. Det är alltid bäst att fråga kring vad de mött och hur de upplevt detta.

Förebyggande arbete

Skolan och Novahuset som organisation behöver lyfta in personer och verksamheter likt Novahusets för att öka kunskapen, men också för elevernas skull. Det kan vara skönt när utomstående pratar med dem kring dessa ämnen. Samverkan mellan organisationer som arbetar med dessa frågor, och skolan är väldigt viktig.

Våga prata om detta, våga fråga och våga se

Det vill Paulina förmedla till personer som arbetar med barn och unga. Ta all kunskap som går att hitta och utbilda er i frågorna. Ta hjälp av Novahuset om det behövs. Tillsammans kommer vi framåt.

PAULINA BENGTTSSON

är grundare av Novahuset Östergötland som arbetar med prostitution, sexuella trakasserier och övergrepp.

Läs mer på: www.novahuset.com

UPPLEVELSER AV ETT SEXLIV

När jag var tonåring tyckte jag att den frågan hade ett självklart svar: kuk i fitta. Nakna, lite förspel med hängel och smek, och sedan kuken in och ut ur fittan fram till utlösning eller orgasm. Det var ju det jag sett på film, läst om, fått lära mig på sexualundervisningen och det som alla pratade om.

När jag sedan började ha sex insåg jag snabbt att sex är mer än så. Men också att många som jag pratade med hade samma föreställning om sex som jag hade. Och jag trivdes inte med det. Det sexet var tråkigt och ledde aldrig till orgasm för mig.

Vad är sexeg entligen?

Jag letade efter inspiration och kunskap i vetenskapen, i porren, i rfsu, i hbtq-kretsar, i skönlitteratur, i filmer och i samtal med andra.

I porren hittade jag sex som förbluffade mig. Hårt och våldsamt, högljudda tjejer och killar med enorma kukar. Det var en värld som kändes falsk och obekväm. En värld som enkelt kan skada de inblandade.

Jag såg dokumentärer om porr bakom kulisserna. Hur mycket förberedelser som krävdes, och hur lång tid det tog att spela in en sexscen. Jag förstod att för att få svar på min fråga vad sex är var porren ingen bra källa.

I skönlitteratur och filmer tyckte jag att sexet var för klyschigt. Tjejer låg nästan alltid under killen och de fick alltid orgasm av kuk-i-fitta-sex. Något

som bara händer ett fåtal personer i verkligheten.

Sedan kom #metoo under hösten 2017 och många berättelser om övergrepp kom upp till ytan. Samtycke blev ett begrepp. Att bry sig om de du har sex med. Att aktivt leta efter ja och nej i kroppsspråk, ord och handlingar under sexakten. Ett ansvar som ligger på alla inblandade, och som nu också finns i lagen.

Sek unskap

Ibland kan sex vara fitta-runt-kuk. Men det kan också vara många andra saker. Smekningar och kyssar med eller utan kläder. Att gnida sig mot varandras kroppar. Att slicka, suga och kyssa. Sex handlar om att bry sig om den du har sex med.

Sex är njutningsfullt, härligt, spännande och fullt av kåthet. Ibland leder det till orgasm, ibland gör det inte det. Sex är att värna om varandra. Att bry sig. Att vilja att det ska vara skönt för båda. Att lyssna på varandra och ta hänsyn. Att leka och utforska tillsammans.

SEX SKA INTE GÖRA ONT,
GE ORO, RÄDSLÅ ELLER
OBEHAG. DÅ ÄR DET ETT
ÖVERGREPP. ATT HA SEX UTAN
SAMTYCKE ÄR VÅLDTÄKT

SKRIBENT: ANNA SAMUELSSON

ANNA SAMUELSSON är 28år och studerar Jämlikhet vid Vindelns folkhögskola. Tidigare har hon läst Kultur, Samhälle-, mediestalning vid Linköpings Universitet.

Hon är också en av initiativtagarna till föreningen Lingonkollektivet. **Läs mer på: www.lingonkollektivet.se**

SEX ÄR NJUTNINGSFULLT,
HÄRLIGT, SPÄNNANDE
OCH FULLT AV KÅTHET

Sex ska inte göra ont. Det ska inte ge oro, inte rädsla eller obehag. Då är det ett övergrepp. Att ha sex med någon utan samtycke är våldtäkt.

Att skydda sig själv och partners mot könssjukdomar och graviditet är en del av att ta hänsyn till varandra. Helt enkelt en del av samtycket.

SAMTYCKESLAGEN

Den nya samtyckeslagen infördes den 1 juli 2018. Tidigare har det krävts våld, tvång eller att gärningsmannen utnyttjat offrets särskilt utsatta situation för att en handling ska räknas som våldtäkt. Nu utgår istället lagen från att sex ska vara frivilligt. I den nya lagtexten står det att domstolarna särskilt ska beakta "om frivillighet har kommit till uttryck genom ord eller handling eller på annat sätt."

Om en person deltar i en sexuell handling för att gärningsmannen använder sig av hot, våld eller utnyttjar en särskilt utsatt situation räknas det som våldtäkt.

Två nya brott har även införts i brottbalken. De heter oaktsam våldtäkt och oaktsamt sexuellt övergrepp. Det innebär att gärningsmannen kan dömas för våldtäkt även om det inte fanns ett sådant uppsåt. Det handlar om fall där gärningsmannen borde ha insett att den andra parten inte har deltagit frivilligt. Påföljden kan bli fängelse i max fyra år. Samtidigt höjs även maxstraffet för grov våldtäkt mot barn från fyra till fem år.

Källa: www.hd.se/2018-06-30/fran-och-med-nu-kravs-samtycke-vid-sex

HBQTQ+

ALLA HAR RÄTT ATT VARA
OCH ÄLSKA DEN DE VILL

Foto: Mahrael Boutros, Pexels.com

HBTQ+ är ett paraplybegrepp för homosexualitet, bisexualitet, trans, queer och ytterligare kategoriseringar (+). För att förstå HBTQ+ behövs heteronormen en ordentlig presentation:

Väldigt många samhällen i världen är uppbyggda kring heteronormen: att det finns två kön, kvinna och man, och att de attraheras av varandra. Heteronormen syns i vårt språk, i lagar, i familjeskapande och i idéer om kärlek och sex. Den är stark och tas väldigt ofta som självklar. I vissa länder är den så stark att de som bryter mot den riskerar fängelse eller dödsstraff.

Heteronormen är snäv, och det finns ofta tydliga normregler för hur du får vara eller inte vara, göra och inte göra. Många upplever att de blir utsatta för mobbning, trakasserier, diskriminering och även hot.

Könen kvinna och man uppfostras genom tydliga kvinno- och mansideal redan från att vi föds. Sedan förstärks de av media, reklam, färger, attityder, skola, jobbval, politik och så vidare. Tvåkönsnormen och heteronormen smyger sig in överallt och ses ofta som det enda självklara.

Uppfattningar och normer styr också sex- och kärlekslivet. Idéer om vad som är attraktivt, vad kärlek är och hur sex ska gå till. Vilka som får och inte får bli kära. Vilka som får ha sex och vilka som inte får ha sex.

Många känner inte igen sig i tvåkönsuppfattningen. Inte heller känner de igen sig i de idéer som finns om vad en kvinna och en man är. Det är viktigt att komma ihåg att våra kön sitter i mycket mer än våra könsorgan.

Könsidentiteten kommer inifrån, och att tvingas in i en könsroll där du inte hör hemma gör att många mår dåligt. Likadant att tvingas in i en sexualitet som du inte tillhör.

Omgivningens attityder påverkar HBTQ+ personers vardag väldigt mycket. Exempelvis visar statistik från Folkhälsomyndigheten att **1 av 3** transpersoner har funderat på att ta sitt liv och att varannan transperson upplevt kränkningar bara under de senaste månaderna.

En del HBTQ+ personer lär känna sin identitet tidigt. För andra tar det längre tid att förstå och känna in. En del förstår det sent i livet, eller kanske aldrig. En anledning till detta är heteronormens hårda grepp om samhället. Det är väldigt viktigt att aldrig anta någons kön eller sexualitet. Ju öppnare omgivningen är, desto lättare är resan och vardagen för en HBTQ+ person. Alla har rätt att vara och älska den de vill

**Vill du läsa mer?
Kolla in www.rfsl.se.**

SKRIBENT: ANNA SAMUELSSON

ORDLISTA:

Könsroll -N ormer, idéer och roller som kopplas till kön.

Tvåkönsnormen – Att det bara finns två typer av kön; "kvinna" och "man".

Heterosexuell – Att som "kvinna" attraheras av "män" och vice versa.

Homosexuell – Att som "kvinna" attraheras av "kvinnor" och att som "man" attraheras av "män".

Bisexuell – En person som attraheras av både "kvinnor" och "män".

Panssexuell – En person som attraheras av personer oavsett könstillhörighet.

Asexuell – En person som aldrig eller sällan känner attraktion eller sexuellt intresse.

Demisexuell – En person som känner attraktion först när det finns djupa emotionella band.

Mnogam/monoamorös

– En person som har en sex- eller kärleksrelation i taget.

Polygam/polyamorös – En person som har flera sex- eller kärleksrelationer åt gången.

Intersex – En person som biologiskt inte går att kategorisera som "pojke" eller "flicka" vid födseln. Intersex finns i många variationer. **10%** av alla som föds varje år går att kategorisera som intersex.

Trans – En person som inte alls, eller bara delvis kan identifiera sig med det kön den fick tilldelat sig vid födseln. Trans betyder "överskridande". Trans är ett stort begrepp som innefattar många kategoriseringar.

Det går att vara transperson på många sätt.

Queer – En person som inte identifierar sig inom heteronormen, och aktivt ställer sig utanför den.

Ikkebinär – Inär betyder "i vägen". En ikkebinär person vill inte kategoriseras som "kvinna" eller "man".

Cis – En person som identifierar sig som det kön den fick vid födseln. Cis betyder "på samma sida".

UNGDOMAR OCH DERAS RELATIONER

Kerstin Dejemyr arbetade som polis under åren 1992-2018. Jämställdhet har engagerat henne sedan hon första gången upplevde ojämställdhet, och det var när hon började på polishögskolan 1992. Skillnaden mellan män och kvinnor inom poliskåren har engagerat Kerstin på alla plan och resulterat i en vilja att förändra ett dåligt arbetsklimat.

Hösten 2017 initierade hon polisens metoo-upprop #nödvärn som samlade in ca 5000 vittnesmål. Kerstin polisanmälde för sitt arbete med att samla in vittnesmål och begränsades i samband med detta i sina föreläsningar om metoo. I januari 2019 slutade hon som polis och arbetar nu istället med rådgivning och föreläsningar om jämställdhet.

DET ÄR MYCKET VIKTIGT ATT ETT BROTT ANMÄLS. ÄVEN OM DET INTE SKULLE LEDA TILL ÅTAL SÅ ÄR DET VIKTIGT FÖR STATISTIKEN

Flera perspektiv

Kerstin tycker att jämställdhet och dess olika perspektiv har fått ett visst utrymme, men att våld i nära relationer inte alls pratas om.

Våld i en nära relation enligt lagens mening är mellan två personer som

lever i äktenskapsliknande förhållanden berättar Kerstin. Där faller nästan alla ungdomsrelationer ur. Trots detta är det ändå samma mekanismer som sker. Normaliseringen ser exakt likadan ut hos ungdomar som hos vuxna.. Kerstin skulle gärna berätta mer kring detta och om våldets olika skepnader för skolungdomar, så att de är bättre rustade när de hamnar i en utsatthet.

Något som Kerstin ser skulle kunna var framgångsrikt, är att i klassrummen ha samtalsforum utifrån kön. Detta för att nå djupare dimensioner och öka förståelsen hos både killar och tjejer angående vad som är okej och inte, i deras relationer med varandra.

Det är viktigt att förstå att våld är mycket mer än bara fysiskt. Många förstår inte att sexuella trakasserier även kan vara att utsätta någon för psykiska trakasserier och att terrorisera någon.

Vi behöver ställa krav på att myndigheter och andra samhällsaktörer agerar när brott har begåtts anser Kerstin. Alla behöver arbeta kontinuerligt med förebyggande åtgärder för att förhindra våld i nära relationer.

Råd till skolpersonal

Det är viktigt att redan i tidig ålder prata om jämställdhet och värderingar. Att hitta forum under skoltid som tillåter ämnet att ha en naturlig plats.

Var inte rädda för att prata om det som kan vara obekvämt och var lyhörda för ett förändrat beteende hos en elev.

Det är viktigt att våga ställa frågor, men även att lyssna på svaren säger Kerstin.

En egen bok

Kerstin har medverkat i ett flertal antologier samt fått en egenskriver bok utgiven. Boken heter I lagens famn, eller Kärlek till döds som ljudbok. Det är en skönlitterär spänningsroman som bygger på ett flertal egna möten och händelser från hennes år som polis.

Gensvaret hos de som läst boken har varit att det är en skrämmande men viktig bok som borde användas som undervisningsmaterial.

Själv tror Kerstin att det skulle vara framgångsrikt att låta elever läsa boken och sedan föra diskussioner utifrån det de läst.

Kerstin har en ny bok på gång just nu som ska handla om polisären och erfarenheterna från metoo. Även ytterligare böcker är på gång i framtiden.

DET ÄR VIKTIGT ATT FÖRSTÅ ATT VÅLD ÄR MYCKET MER ÄN BARA FYSISKT

KERSTIN DEJEMYR har tidigare arbetat som polis, men arbetar sedan årsskiftet med att föreläsa och skriva böcker om jämställdhet och våld i nära relationer. Nu i maj startar hon en podcast med namnet *Mod – Vågade samtal med Dejemyr & Sundsgård*. Kritiska och skarpa samtal för att rädda liv. **Du kan kontakta Kerstin på: kerstin@dejemyrconsulting.com**

ARBETET MED NYANLÄNDA ELEVER PÅ NYKÖPINGS HÖGSTADIUM

Annelie Danling Brash har arbetat i fem år på Nyköpings Högstadium. Nyköpings högstadium blev Sveriges största högstadium när Nyköpings Kommun slog ihop samtliga kommunala skolor för att öka likvärdigheten och kunskapsresultaten.

NYANLÄNDA ELEVER HAR OFTA BRISTANDE KUNSKAP OM DEN SVENSKA VÄRDEGRUNDEN.

Annelie har rollen som samordnare och arbetar utifrån sin roll som förstelärare och speciallärare mot nyanlända och lärande i praktik och teori. I arbetsuppgifterna ingår det att kartlägga samtliga nyanlända elever både i klass och utifrån introduktionsklassen. Syftet är att elever med lång skolbakgrund snabbt ska kunna få betyg i samtliga ämnen. Kartläggningen är grunden för att få in eleverna snabbt i lärandet, ge dem rätt material och stöd från början.

Alla lärare på skolan kan genom Annelie få material till sina elever samt tillgång till det stöd som de önskar. Hon leder och utbildar även studiehandledare. Det här läsåret har Annelie arbetat med tre stora projekt utifrån ett demokratiperspektiv.

Flera parallella projekt

Annelie arbetar även med att träffa föräldrarna på Öppet hus och förklara nödvändiga processer och kunskapen som de behöver för att kunna hjälpa sina barn på rätt sätt.

Alla föräldrar kommer på öppet hus och lärarna ringer alltid hem och pratar med föräldrarna då de märkt att det fungerar bäst. Även eleverna är med på dessa möten så att de kan diskutera med sina föräldrar. Mötena behandlar exempelvis polisens roll i samhället, socialtjänsten, studie- och yrkesvägledning.

KUNSKAP OM VÄRDEGRUNDEN ÖKAR ELEVERNAS SJÄLVFÖRTROENDE OCH BIDRAR TILL TRYGGHET OCH INTEGRATION.

De tar även upp dilemmafrågor som hur de kan göra på badhuset med simningen om flickorna inte kan duscha med andra och inte har kläder som fungerar. Annelie frågar alltid och beskriver vad som händer då det blir kulturkrockar. Sedan får föräldrarna hjälpa till att mötas på mitten.

Ett annat stort projekt som Nyköpings högstadium har tillsammans med SYV,

DET ÄR EN DEMOKRATISK RÄTTIGHET ATT FÅ MÖJLIGHET ATT DISKUTERA OCH INTE SE MÄNNISKOR SOM OFFER EFTER OMSTÄNDIGHETERNA

handlar om att de tillsammans med eleverna går igenom vad ett yrke innebär, hur det går att välja yrke utifrån sina egna förutsättningar och intressen, att det finns liknande yrken inom samma område, skillnaden mellan en teoretisk och en yrkesutbildning, och att båda vägarna är lika värdefulla. De går också igenom studielån och vad detta innebär, allt för att de nyanlända eleverna ska få samma möjligheter som andra ungdomar.

Värdegrund

Annelie och studiehandledarna arbetar tillsammans utifrån Sveriges och skolans gemensamma värdegrund, och Annelie säger att det är viktigt att arbetsgruppen kan lita på varandra till 100%. Hon såg tidigt den enorma brist på kunskap om Sveriges värdegrund som finns bland nyanlända. Alla de saker som vi upplever som självklart med vår demokrati är inte självklart för de nyanlända eleverna. Därför lade hon tidigt in värdegrunds-

lektioner på schemalagd tid som sedan studiehandledarna förstärker.

På dessa lektioner är inga ämnen för svåra. Annelie föreläser till exempel om skattesystemet, demokratin, jämställdhet, hedersrelaterat våld/könsstymning och vad lagen säger om detta.

Frågorna diskuteras sedan i grupper av eleverna efter att de skrivit ner sina egna tankar. Slutligen tas alla åsikter upp i helklass så att det blir ett lärande som går på djupet.

Annelie har noterat, att när de arbetar med kunskap, värdegrund och den sociala sammanhållningen i klassen ökar elevernas självförtroende och kunskapen blir en bas som bidrar till trygghet och integration.

Annelie arbetar även med Onyx, innebandy där eleverna tillsammans med ledare spelar innebandy på fritiden, samt med ett kulturprojekt för att just stärka integrationen.

Att arbeta med värdegrund

Annelie tycker att det generellt arbetas alldeles för lite med värdegrundsfrågor som går på djupet med diskussion och analys på skolorna i Sverige.

– Det står tydligt i kapitel 1 och 2 i våra styrdokument att dessa frågor ska vara grunden för arbetet i skolan och att vi har ett starkt "fostrande" och socialt ansvar. När vi jobbar med dessa frågor på daglig

basis stärker vi tryggheten hos våra elever. Därmed stärker vi också vår demokrati i Sverige säger Annelie.

Det finns många frågor och funderingar hos de nyanlända eleverna som utgår från det som händer i Sverige och i världen, men också frågor som syns i vardagen där saker och ting kanske inte fungerar som det ska i Sveriges skolor.

– Uppdraget från oss lärare behöver bli mycket tydligare gentemot föräldrarna och jag använder väldigt ofta våra styrdokument för att förklara varför jag gör saker i skolan och vad mitt uppdrag utgår ifrån. Detta är mycket viktigt för att höja respekten i skolan för oss som pedagogisk personal säger Annelie.

Specifika frågor som dyker upp

De nyanlända eleverna och deras föräldrar har inte alls samma bakgrund som oss i Sverige och därför blir det mycket frågor som kan bli ett problem för integreringen i vårt samhälle. Om en person inte vet varför vi betalar skatt eller vad skatten går till, inte vet hur vi gör när vi röstar eller varför, blir det på sikt ett demokratiproblem och skapar ett utanförskap.

Om personerna inte förstår våra lagar om jämställdhet eller homosexuella rättigheter blir detta ett uppenbart problem som behöver diskuteras och som dessa personer behöver vänja sig vid. De kanske aldrig ens diskuterat detta förut. Det kan också gälla religionsfrihet. Vi behöver prata om olika religioner och

att det även är okej att vara ateist. Att religion är ett val.

Även den frihet som vi kvinnor kämpat oss till i Sverige behöver diskuteras för att det ska bli begripligt. Kvinnor från andra länder som kanske inte alls har haft möjlighet att välja liv, utbildning eller partner behöver få veta sina rättigheter i Sverige, precis som deras män och söner. Grunden till att känna sig trygg är att bli lyssnad på, att förstå att det finns olika sätt att leva och se på världen, samt att mötas i denna mångfald.

– Eleverna som jag möter i mitt dagliga arbete går framåt varje dag för att de får möjlighet till denna mångfald i våra diskussioner tillsammans med deras föräldrar.

– När jag tar diskussionen visar jag att jag bryr mig om mina elever på riktigt, och att alla våra nyanlända elever är viktiga. Jag ställer krav, pratar om rättigheter och skyldigheter och att arbetet görs tillsammans. Jag har samma höga förväntningar på mina nyanlända elever och föräldrar som på mina svenska. Det är det som är demokrati på riktigt och då möts vi på riktigt avslutar Annelie.

GRUNDEN FÖR ATT KÄNNA
SIG TRYGG ÄR ATT
BLI LYSSNAD PÅ

ANNELIE DANLING BRASH är lärare och arbetar på Nyköpings högskola. Hon är speciellt inriktad på att arbeta med integration och de frågor som är relaterade till detta.

ATT FÖREBYGGA HEDERSRELATERAT VÅLD

Maha har arbetat på Länsstyrelsen sedan 2012. Innan dess har hon arbetat på Socialtjänsten och som skolkurator. Hon har arbetat länge med hedersrelaterat våld och har mycket kunskap.

Hedersnormerna används som verktyg för att utöva makt mot både män och kvinnor, men det är främst tjejer och kvinnor som underordnas och därmed får ett mycket mer begränsat livsutrymme börjar Maha.

MYTEN OM MÖDOMS-
HINNAN ÄR VIKTIGT ATT
PRATA OM, OCH DET ÄR
DÄR VI MÅSTE BÖRJA

Normerna gör att pojkar och flickor socialiseras in i ett system redan i ung ålder. Det sker genom bland annat uppfostran redan från förskoleåldern, och avancerar när barnen blir äldre. Vardagshedern – då normerna styr har därför blivit något som många uppfattar som normalt. Tjejer och kvinnor blir ofta sina egna väktare. Den största utmaningen blir därmed att arbeta för en förändring av dessa normer, bland annat genom att nå ut med information som på något sätt spräcker den här bubblan som de lever i, berättar Maha.

I främjande och förebyggande insatser måste vi fokusera på normerna. Annars känner den här gruppen inte igen sig, utan upplever en vi-och-dom-känsla. Vi behöver bland annat spräcka mödomshinnemyten, genom att upplysa om slidkransen, och hur denna myt används

för att kontrollera och utöva makt över flickor och kvinnor. Först efter att vi gjort detta kommer nästa steg – att informera om rätten till sin egen kropp och sexualitet. Fakta om slidkransen och myten om mödomshinnan behöver tas upp även med vuxna.

I Sverige har vi idag dessvärre en skol-segregation och en bostadssegregation på många orter som inte alls underlättar detta arbete säger Maha. Normerna riskerar att upprätthållas på grund av segregationen i en del skolor. Barn och unga som växer upp med dessa normer behöver en frizon i skolan, en skola där barn och unga från olika bakgrunder möts, skapar vänner och utvecklas tillsammans. Därför behöver skolan bli bättre på att se dessa barns livsvillkor och bygga upp ett systematiskt arbete inom ramen för skolans värdegrundsarbete. Skolan har ett demokrati och jämställdhetsuppdrag och det måste efterföljas. Nu sker tyvärr ofta punktinsatser, vilket inte fungerar enligt Maha.

– *Kroppen, sexualiteten och preventivmedel diskuteras redan idag på många skolor, men det saknas något annat. De här tjejerna får inte ens gå ut och fika med en kompis, hur ska de då kunna ta till sig att detta gäller även dem? undrar Maha.*

SKOLPERSONALEN
HAR ALLTID
ANMÄLNINGSPLIKT

Skolan har alla möjligheter att jobba systematiskt, men för att lyckas med detta behöver skolpersonalen erbjudas ökade kunskaper inom dessa frågor. Rutiner och handlingsplaner behöver tas fram vid akuta insatser.

Det kan vara så att en kurator får ett akut ärende en fredagseftermiddag. En tjej som kuratorn inte har haft kännedom om tidigare berättar om sin utsatthet och ber om hjälp. Hon vågar inte gå hem för att hennes familj har fått information om att hon har en pojkvän. Detta ärende behöver hanteras på plats. Då behöver skolan ha rutiner, en fungerande samverkan med socialtjänsten, polisen och andra aktörer till exempel.

Tillsammans har skolan möjligheter att förebygga att barn och unga förs utomlands för barn- och tvångsåktenskap. Bland annat genom att upptäcka tidig utsatthet. Skolpersonalen har alltid anmälningsplikt berättar Maha. Men då måste skolpersonalen också upptäcka utsattheten. Därför är det avgörande att detta ämnesintegreras i skolans ordinarie undervisning anser Maha.

Länsstyrelsen i Östergötland har sedan 2012 arbetat fram ett material som heter Mognad och Livsutrymme. Det är ett stödmaterial som Maha tillsammans med skolsköterskan Shohreh Valikhany utvecklat för skolan. Materialet togs fram och utvecklades i årskurs 5 på två grundskolor i Linköpings kommun. Sedan dess har Maha samordnat implementeringen av arbetet på flertalet skolor i Östergötland.

– *Vi har även nått många nyanlända barn och unga de senaste fem åren och känt att den information och kunskap som de fått*

från materialet kommer att spela en avgörande roll i deras liv framöver säger Maha.

SKOLPERSONALEN KAN INTE UPPTÄCKA UTSATTHETEN OM DE INTE HAR KUNSKAP OM MEKANISMER, SYMPTOM OCH SIGNALER.

Mognad och Livsutrymme kan ses som ett inspirationsmaterial för hur det går att arbeta främjande och förebyggande i skolan inom ordinarie undervisning. Det som kom fram från lärarna när de testade materialet var att "det här borde ju alla barn få". Det stämmer att det här är ett material som alla barn har nytta av, även de som inte misstänks leva i en hederskontext. Materialet berör globala frågor, demokratifrågor, pubertetsprocessen, vad som händer i kroppen, relationer, myten om mödomshinnan, barns rättigheter och mycket, mycket mer...

– Eleverna har möjlighet att lämna in anonyma frågor efter varje lektion. Vi pratar också om våldtäkt i äktenskapet. Att det inte finns något som säger att du har rätt till din tjejs kropp, även om ni är gifta. Utgångspunkten i dessa lektioner måste vara att lyssna in. Det är viktigt för att eleven ska förstå vad hen behöver lära sig, och även viktigt för att läraren ska få en förståelse av var eleverna befinner sig i sin utveckling säger Maha.

Väldigt många utsatta tjejer som levt i en hederskontext har inte utvecklats

emotionellt och socialt berättar Maha. Inte heller har de haft kunskap om vad som händer i deras kropp och hur deras underliv ser ut.

– Många har växt upp med myten om mödomshinnan och att en kvinna ska blöda första gången hon har sex. Då tror de att det värsta som kan hända dem är om de inte blöder på bröllopsnatten säger Maha.

Ungdomsmottagningar och hälso- och sjukvården uppsöks av rädda tjejer som önskar oskuldsintyg. Därför behöver skolan nå både tjejer och killar tidigt. Utsatta tjejer har aldrig fått ta några egna beslut, vet inte vilka de själva är. Även vuxna har detta problem säger Maha. Eftersom de har varit socialiserade i detta tänk har de inget eget jag.

Dessa kunskaper främjar också utbildning och lärande. Läraren kan till exempel ta upp ämnet utifrån de globala målen Agenda 2030, eller FN:s Barn- och kvinnokonvention. Visa att detta är ett globalt problem tipsar Maha. Rektorer behöver också vara med och stötta detta arbete. Det måste finnas en bra organisation bakom som är med och stöttar i skolan och kan vara med och hantera ett långsiktigt arbete. Det måste också frigöras tid för utbildning.

Det är viktigt att det finns lättillgänglig information på olika språk för att nå en bredare målgrupp säger Maha. Länsstyrelsen har till exempel tagit fram ett vårdprocessprogram för könsstympning, vilket även Anissa i reportaget om könsstympning varit med och utvecklat tillsammans med Region Östergötland. Patientinformationen har tagits fram på 13 olika språk. Det har även tagits fram ett könsstympningspass.

Utsatta ungdomar behöver få hjälp att förstå att de lever i en hederskontext, hur den påverkar dem och var de kan söka hjälp. Skolpersonalen kan inte upptäcka utsattheten om de inte har kunskap om mekanismer, symptom och signaler.

Det är viktigt, säger Maha, att skolan vågar ta upp detta ämne utan rädsla. Skolan är inte vilken arena som helst. Det är viktigt att vi vågar prata om mekanismer bakom oskuldsnormen, barn och tvångsäktenskap, barnens och kvinnornas rättigheter, makt- ordning och maskulinitetsnormer. Skolan ska vara en arena som hjälper eleverna att tänka kritiskt och uppmuntra kreativitet. Skolan kan spela en stor roll i dessa grupper, för att hjälpa dessa tjejer och killar att utveckla sina emotionella och sociala sidor bättre tycker Maha.

– När idén om jämställdhet och frihet från förtryck och våld i all dess former blir de utsattas och förtrycktas egen idé. Det är då frihetens bojor och gisslantagandet kommer att lossna! avslutar Maha.

När flickor och kvinnor inser och förstår sin egen underordning och känner smaken av frihet, det är då en förändring kan ske på riktigt. Då behöver de inte längre någon som räddar dem. De kommer själva att stå för sin egen och sina medsysstrars räddning.

SAMHÄLLET MÅSTE NÅ ALLA BARN OCH UNGA, UTAN ATT STIGMATISERA. UNGDOMARNA HAR HELA SIN VARDAG I SKOLAN

MAHA EICHOUE arbetar sedan 2012 på Länsstyrelsen Östergötland med att motverka hedersförtryck. Hon har ett samordningsansvar för regeringens regionala uppdrag. Maha har en bakgrund inom socialtjänst och skola, totalt 20 års erfarenhet av arbetet mot våld i nära relationer och hedersförtryck och våld.

Mognad och Livsutrymme finns att läsa på: www.mognadochlivsutrymme.se

Hedersrelaterat våld

HEDERSVÅLD I SVERIGE

När Pela och Fadime mördades under 9 och 2002 var det de första fallen av hedersvåld som uppmärksammades i Sverige. I samband med detta startade föreningen GAPF ("Glöm aldrig Pela och Fadime"). Det skrevs även flera böcker om dessa två kvinnor.

Fadime var 26 år när hon mördades av sin far i en lägenhet i Uppsala den 21 januari 2002. Fadime hade varit känd för offentligheten sedan 1998, då hon gick ut i svenska medier som ansikte utåt för det då okända begreppet hedersvåld. Anledningen var att svenska myndigheter inte tog hennes rädsla på allvar.

Fadime var född i en kurdisk familj och kom till Sverige från Turkiet som 7-åring. I vuxen ålder träffade hon Patrik som hade en svensk mor. När detta uppdagades för familjen tilltog hoten mot Fadime.

Den 20 november 2001 höll Fadime ett tal i riksdagen. Talet handlade om integration i det svenska samhället. När Fadime begravdes var Uppsalas domkyrka fullsatt. Närvarande var ett stort press-uppbåd, Kronprinsessan Viktoria, flera ministrar och samhällsrepresentanter.

Pela Atroshi var 19 år när hon sommaren 9n ördades av två farbröder i irakiska Kurdistan. Hon hade följt med tillbaka till sin födelseort Dahuk efter att ha lovat att gifta sig med en man som familjen skulle godkänna.

Anledningen var att familjen ansåg att Pela vanärat familjen genom en svensk livsstil. Pela sköts till döds framför ögonen på system Breen som kontaktade svenska myndigheter. Breen fick hjälp att ta sig tillbaka Sverige. Farbröderna dömdes till livstids fängelse för mordet. Pelas far är kvar i Irak och ostraffad i Sverige trots att han erkänt sin inblandning i mordet.

FRÅGA JURISTEN: OM HEDERSRELATERAT VÅLD

Viktiga frågor i skolvärlden

De frågor som lyfts av skolpersonal rör vanligtvis orosanmälningar. Oro för, och tecken på att en elev kan vara utsatt samt hur de ska agera gentemot vårdnadshavare. Utifrån denna information är det viktigaste i skolvärlden idag, att arbeta utifrån de behov som finns av bättre rutiner och kompetens kring barn som far illa, eller riskerar att fara illa. Skolpersonal behöver tydliga riktlinjer och rektorns stöd i svåra situationer, t.ex. när det gäller orosanmälningar.

Det finns även mer specifika frågor som skolan behöver arbeta med exempelvis elevers rätt att få vara med i all skolundervisning, elever som riskerar att bli bortförda utomlands. Det är också av betydelse att ha en bra samverkan med socialtjänsten.

Skolan är en viktig fristad för elever som upplever begränsningar och kontroll i hemmiljön. Skolan behöver försäkra sig om att all personal är väl medvetna om hur de ska agera för att skydda utsatta personer och främja alla barns rätt till hälsa och utveckling. Skolan får inte bli en del av ett förtryckande sammanhang. Det är även viktigt att det inte görs undantag för elever beroende på föräldrarnas önskemål, exempelvis utifrån religion, kultur eller tradition. Skolan måste ha en plan för hur de kan informera eleverna om deras rättigheter.

Hur hjälper vi bäst?

Det är viktigt att alla barn och unga ges möjligheten att få möta kunniga och professionella pedagoger som ser till att barnen får rätt att delta i all undervisning, samt ges lika möjligheter att forma och påverka sina liv.

Det betyder att de ska ha rätt till fritid, att träffa vänner, att få klä sig som de vill, kroppslig integritet och att inte bli kontrollerad av närstående.

Om du på skolan uppmärksammar att en elev inte får tillgång till dessa

rättigheter och möjligheter, utsätts för hedersrelaterat våld och förtryck, barnåktenskap, könsstympning eller sexuella trakasserier – är det viktigt att veta att skolan har en anmälnings-skyldighet vid misstanke om att barn far illa eller riskerar att fara illa.

Mer information i skolan

Vi behöver prata om dessa frågor med eleverna. Dels generellt utifrån demokrati, barnkonventionen, jämlikhet och jämställdhet, dels mer specifikt kring kontroll, begränsning, sexualitet och tvång. Det finns ingen anledning att ge olika information till olika kön, innehållet i undervisningen ska vara detsamma.

Tips och råd till skolpersonal

Inför ett möte med ett barn är det viktigt att ha ett barnperspektiv. Alla barn är olika, ta reda på så mycket som möjligt om barnet innan mötet, finns eventuella diagnoser eller språksvårigheter?, lär känna vem du har framför dig. Anpassa ditt bemötande så det blir åldersadekvat. Var ärlig, tala till barnet – inte över huvudet på dem, lyssna och prata så att barnet förstår dig. Diskutera, stötta och informera. Våga se! Våga fråga! Våga agera! Våga stå kvar!

Om någon är utsatt?

Det viktigaste är att den person som är utsatt blir lyssnad på, får ett bra bemötande och får den hjälp och det stöd som personen ifråga är i behov av. Det är även av vikt att en polisanmälan görs och att polis och åklagare utreder om misstanke om brott finns. Den utsatta ska då få ett målsägandebiträde med rätt kunskap och kompetens förordnat för sig. Har du inte den rätta kompetensen får du ta ansvar för att söka upp relevant kunskap eller ta kontakt och hjälp av någon som har kompetensen.

NEGIN AMIREKHTIAR,
JURIST

Har tidigare arbetat som advokat. Idag sakkunnig i det Nationella kompetensteamet mot hedersrelaterat våld och förtryck.

DIREKT UR VERKLIGHETEN

Jag träffar Anna i hennes lägenhet i en medelstor svensk stad. Anna är i 30-årsåldern och uppvuxen i Sverige. Hennes föräldrar är av turkiskt ursprung och hon har två bröder och en syster, alla uppväxta i Sverige. Tillsammans levde de ett vanligt svenskt medelklassliv och Anna upplevde sig aldrig särbehandlad jämfört med sina bröder. Föräldrarna var mycket kärleksfulla, och ville alltid hjälpa andra som hade svårare liv.

Som 14-åring fick Anna och hennes 13-åriga syster Sara en semesterresa i present av sin pappa. Tillsammans med en moster skulle de åka till Turkiet och hälsa på de släktingar som bodde kvar där – släktingar som de aldrig tidigare träffat.

Anna och Sara hade stora förväntningar på resan, men allt fick ett abrupt slut. Efter bara ett par dagar blev Anna förgiftad, och hon och systemen kidnappades av en farbror. Anna lyckades öppna dörren på bilen och knuffa ut sin syster Sara.

Sara lyckades ta sig hem till Sverige igen, men för Anna tog det över två år innan hon återsåg sin familj.

Anna blev tillsammans med en kusin förd till en plats där en Imam väntade. Utan att hinna förstå vad som hände blev 14-åringen bortgift och våldtagen av sin nya man. I tio dagar våldtogs hon varje dag, innan

hon blev förd till sin farmor som tvingades godkänna giftermålet. Efter några veckor blev hon ordentligt misshandlad i ansiktet för första gången. Det skulle bli den första av oräkneliga tillfällen då Anna misshandlades och mordhotades. Våldtäkterna fortsatte varje dag. Om Annas man var bortrest våldtogs hon och misshandlades av mannens pappa.

Anna blev bortförd för att straffa sin pappa. Släktingar som levde i Turkiet ansåg att Anna och Sara blivit uppfosttrade på fel sätt, med en pappa som behandlade dem på samma sätt som bröderna. När Anna föddes hade han varit stolt och glad över att få en flicka som äldsta barnet.

I den kultur som Anna och Sara kommer från har männen en högre ställning. När Anna och Saras föräldrar flyttade till Sverige valde de att leva på ett vis som släktingarna upplevde som försvenskat. Därför ville de skrämja Anna och Saras pappa. Anna beskriver sin pappa som mycket snäll och lite godtrogen. Därför kunde han inte tänka sig att det skulle bli ett problem att låta döttrarna besöka slakten i sitt tidigare hemland.

Annas föräldrar hade aldrig pratat med barnen om sex och samlevnadsfrågor. Hon hade fått mens några

veckor innan bortrövandet och det var enda tillfället som hennes mamma pratat med henne om att mensen betydde att hon nu vuxit upp och började bli en ung kvinna. Detta innebar att det blev ännu svårare för Anna att relatera till vad det var hon upplevde. Hon visste inte vad sex innebar och hennes upplevelser skapade ett trauma som i många år framöver fick henne att koppla sex till något fruktansvärt, något som hon aldrig mer ville uppleva.

Under tiden Anna levde som bortrövad blev hon torterad, mordhotad och våldtagen. Föräldrarna gjorde upprepade försök att hjälpa henne hem, men lyckades inte. Efter våldtäkterna som Anna utsattes för blev hon gravid två gånger. Första gången ledde graviditeten till ett missfall. Andra gången födde hon en son som omedelbart togs ifrån henne.

Den två år långa kidnappningen skapade ett trauma i familjen. Anna var oerhört traumatiserad och hon beskriver det som att föräldrarna fick agera psykolog, kurator, sjuksköterska och läkare i ett för att hjälpa henne tillbaka till ett liv i frihet. 10 år efter kidnappningen var hon på fötter, och kände sig tvungen att påbörja ett nytt liv i en ny stad. Rykesspridningen var stor i hemstaden och hon kallades ofta för hora och blev trakasserad på grund av sina upplevelser.

Anna har, många år senare skapat sig ett bra liv i sin nya stad. Hon har två barn och lever som ensamstående mamma. Bara två nära vänner känner till hennes historia.

Kvinnorna i berättelsen heter egentligen något annat.

HUR KAN SKOLANS PERSONAL ARBETA MED FRÅGOR SOM RÖR HEDERSRELATERAT VÅLD OCH FÖRTRYCK?

Skolverket har tagit fram ett stödmaterial (Hedersrelaterat våld och förtryck - skolans ansvar och möjligheter). Stöd materialet beskriver ett arbete som omfattar flera nivåer – från skolans uppdrag i läroplanen att bedriva sex- och samlevnadsundervisning, till den akuta situationen då eleven är utsatt för hot. Syftet med materialet är att ge stöd till personal i grund- och gymnasieskolan samt motsvarande skolformer i hur skolan kan motverka hedersrelaterat våld och förtryck.

Du hittar materialet på: <https://www.skolverket.se/publikationsserier/stodmaterial/2018/hedersrelaterat-vald-och-fortryck---skolans-ansvar-och-mojligheter>

MED UPPDRAG ATT MOTVERKA KÖNSSTYMPNING

Anissa är sedan 2013 nationellt sakkunnig i könsstympling i Sverige och hennes största uppgift är att sprida denna kunskap till skolor, myndigheter, föräldrar, ungdomar och den breda allmänheten.

– Jag föreläser oftast för skolpersonalen först, säger Anissa. Detta för att vara säker på att flickorna sedan ska få den hjälp de behöver då de öppnar upp sig i förtroende för skolpersonalen om sina underlivsproblem.

Hon berättar för ungdomarna att skolpersonalen har tystnadsplikt och att de kan känna sig trygga med att få den hjälp de behöver utan att föräldrarna kopplas in, ifall det skulle innebära problem för flickan. Skolpersonalen involverar Socialtjänsten om de känner en oro.

Många män har inte insikt i hur mycket kvinnorna i deras familj och släkt lider av den könsstympling som de utsatts för. Flickorna är ofta uppfostrade att vara starka, och att aldrig visa hur dåligt de mår. Anissa brukar berätta detta för männen, och även tillägga att en könsstympad kvinna som föder barn är i mycket sämre skick redan från början, än en kvinna som inte är könsstympad. Det kan innebära stora komplikationer efter en födsel.

Tabut kring könsstympling av flickor och kvinnor är en grundläggande orsak till att seden lever kvar i stora delar av världen. Tystnaden är nästintill total, både hos samhället i stort och inom den egna familjen. Det är viktigt att poängtera att tabut också präglar dynamiken mellan utsatta flickor och kvinnor när de är ensamma. Därmed får flickor aldrig möjlighet att tryggt prata om det

KÖNSSTYMPNING ÄR EN
ALLVARLIG FÖRETEELSE OCH
EN DEL AV ETT SAMHÄLLE SOM
ÄR MYCKET PATRIARKALISKT.

trauma de upplevt, och drar ofta inte parallellerna mellan de symptom som följer på stymplingen och ingreppet i sig. Flickorna vet inte att andra som inte könsstympats, inte lider av samma problem.

Det är ett stort problem att det är så tabu att prata om flickors underliv, tycker Anissa. När ett ämne är så tabu skapar det problem som att flickorna lätt får en tro att det är något fel på dem och att deras underliv skiljer sig för mycket från andras. När det gäller tjejer som könsstympats är det också mycket vanligt att inte vilja veta av sitt underliv överhuvudtaget. De vill helst inte påminnas om den delen av sin kropp alls. För flickorna kunskap om sin egen kropp får de också mer makt över sitt liv.

Anissa berättar att när hon föreläser för ungdomar kommer det ofta fram att de funderar på en Schönheitsoperation av underlivet. Alla dessa ungdomar har rätt till information om att allas underliv ser olika ut. De behöver få vetskap om att de är bra som de är, säger Anissa.

Det är oerhört viktigt att du som vuxen inte låter dig hindras av ett barns klädsel. En flicka i slöja och lång kjol är inte att betrakta som en "nunna" som inte kan prata om frågor som rör sexualitet eller underlivet. Hon är ett barn,

inte en religiös ikon. Hon har också samma känslor och har rätt till samma information. Man får aldrig tumma på barns rättigheter på grund av religion, kultur, språk eller klädsel.

Anissa anser att det viktigaste för att hjälpa dessa utsatta flickor är information och undervisning. Inte bara till de som är inblandade i förekomsten av könsstympling, utan även den breda allmänheten behöver få kunskapen.

I Egypten har arkeologer funnit mumier som är könsstympade. Gammal tradition är en stor anledning till att detta fortfarande är ett utbrett problem över stora delar av världen. Det kan inte kopplas till en specifik religion och inte heller till en specifik kultur. Däremot har könsstymplingen alltid ett och samma syfte: att begränsa en kvinnas sexliv och göra henne till en "hedervärd" kvinna.

För att hålla traditionen vid liv berättas också olika former av myter. Anissa lämnar exempel på två galna myter som hon har hört cirkulera: Att klitoris är som en penis och kan växa i storlek, och att klitoris kan strypa ett barn vid en naturlig födsel.

Flickorna är ofta
uppfostrade att vara
starka, och att aldrig
visa hur dåligt de mår

KVINNLIG KÖNSSTYMPNING

Anissa berättar om fyra olika sätt att könsstympan en kvinna:

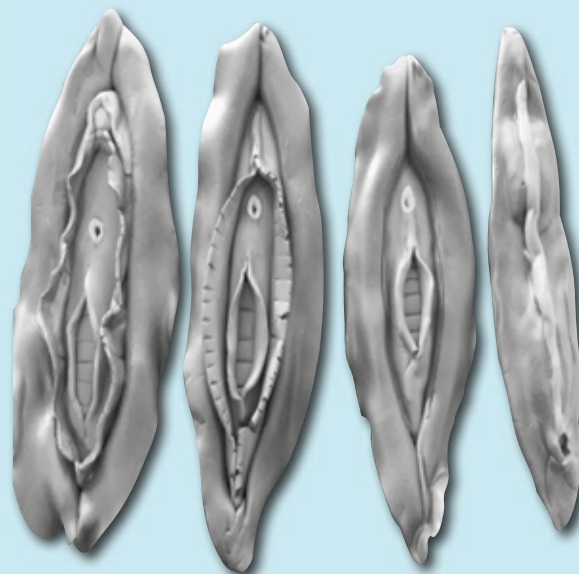
Excision Typ 1: Vid den här typen av omskärelse har delar eller hela klitoristoppen och ibland även förhuden på klitoris tagits bort.

Excision Typ 2: Hela eller delar av klitoristoppen och de inre blygdläpparna tas bort. Ibland tas även de yttre blygdläpparna bort.

Infibulation: Den värsta formen av könsstympaning kallas infibulation. Vid infibulation sys hela underlivet ihop, och kvar lämnas endast en mycket liten öppning för att kiss och mens ska kunna komma ut. Denna form av könsstympaning gör ofta att flickan får mycket svårt att tömma urinblåsan och risken för infektioner är stor vid mens, när blod samlas kvar och inte rinner ut ordentligt.

Prickning: Prickning är en relativt ny företeelse säger Anissa. Detta innebär att den som utför könsstympaningen sticker hål på Klitoris så att det börjar blöda. Syftet sägs vara att förhindra flickan att känna sexuell lust, och det görs ofta i en ung ålder, när flickan är några månader och upp till tre år.

Övriga komplikationer: Flickan kan få ont när hon går och problem att duscha pga en ökad känslighet när klitoris är bortsuren. I flera länder (i Sverige är detta förbjudet) är det vanligt att underlivet sys ihop igen efter ett barns födsel.

DEN VÄRSTA FORMEN
AV KÖNSSTYMPNING,
INFIBULATION, GÅR ATT SPÅRA
CA 3.000 ÅR TILLBAKA I TIDEN

När en pojke blir omskuren blir han ofta det av en läkare på sjukhuset. Han får bedövning och hjälp med alla eventuella komplikationer. Endast förhuden skärs då bort. Vi får ofta höra att pojken blivit omskuren av "hygieniska skäl" säger Anissa.

När flickor blir könsstympade blir de ofta det i hemmet av en äldre kvinnlig släkting. De får ingen bedövning och kan få kraftiga infektioner som ibland leder till döden. De som utför könsstympaningen har sällan någon medicinsk utbildning. Den erfarenhet som dessa kvinnor besitter av könsstympaning är att de själva genomgått den någon gång i tiden.

I Sverige finns idag hjälp att få om du har blivit könsstympad. Har du blivit igensydd i underlivet kan läkare på de flesta sjukhusen i Sverige hjälpa dig med att öppna upp underlivet igen.

Har du fått klitoris bortsuren finns läkare på Karolinska sjukhuset som har avancerad kunskap och kan hjälpa dig att rekonstruera klitoris. Hannes Sigurjónsson heter en läkare på Karolinska som började göra denna typ av rekonstruktioner år 2015.

KLITORIS ÄR ETT ORGAN
MED MÅNGA NERVER.
DEN HAR EN SKYDDANDE
FUNKTION, MEN ÄR PÅ GRUND
AV NERVTRÅDARNA OCKSÅ
MYCKET KÄNSLIG.

Under en föreläsning med Anissa berättar hon att hon själv har blivit könsstympad i ung ålder. Hennes pappa var läkare och visste vad som hände, vilket resulterat i att hon som vuxen skarpt ifrågasatt och undrat hur han kunde tillåta att hon blev utsatt för en könsstympaning.

Hon har sedan insett att även hennes pappa var medberoende, trots att han var välutbildad inom vård. Därför blundade han för att hans egen dotter fick genomgå en könsstympaning. Sitter hederskulturen djupt, så spelar det ingen roll om du är utbildad läkare eller inte.

Det är viktigt att omgivningen reagerar och framförallt AGERAR när de upptäcker könsstympaning.

Anissa berättar om en läkare som en gång ringde till henne och berättade att hen träffat på en flicka som var helt igensydd i underlivet. Läkaren pratade om kultur och en rädsla för konsekvenser om någon av flickans släktingar fick reda

Könsstympning

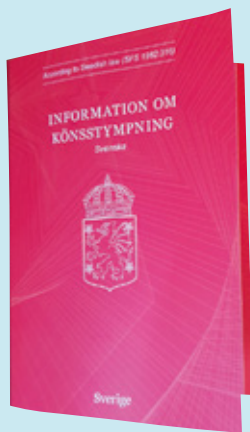
KÖNSSTYMPNINGSPASS

Länsstyrelsen i Östergötland har tagit fram ett könsstympningspass som ett verktyg i det förebyggande arbetet mot könsstympning.

I samband med resor utomlands erbjuds föräldrar att ta med sig passet. Det kan användas som ett informationsdokument, och fungerar som stöd för att stå emot eventuella påtryckningar från släkt och vänner som förespråkar detta. Könsstympningspasset innehåller information om lagstiftningen i Sverige, olika typer av könsstympning, samt vilka konsekvenserna av en könsstympning kan vara.

Passet finns på 13 olika språk och dokumentet kan användas i förebyggande syfte av alla professionella och ideella personer som möter målgruppen, exempelvis hälso- och sjukvården, skolan, socialtjänsten, migrationsverket och rättsväsendet.

Materialet finns att hämta på Länsstyrelsens hemsida:
www.lansstyrelsen.se/ostergotland

FAKTA FRÅN PASSET:

Tre miljoner flickor riskerar varje år att könsstympas. Könsstympningen förekommer på många håll i världen. Enligt Unicef handlar det om sammanlagt ca 200 miljoner kvinnor och flickor som är könsstympade. 4 miljoner av dessa är flickor under 14 år. Varje år beräknas ca 3 miljoner flickor riskera att bli utsatta för könsstympning, enligt Världshälsoorganisationen (WHO).

Socialstyrelsen uppskattar att ca 38 000 flickor och kvinnor som bor i Sverige är könsstympade. Av dessa är ca 7.000 flickor under 18 år.

Den grymma sedvänjan och traditionen är ett globalt problem. Enligt Unicef har könsstympningsproblematiken ökat i Europa, Nordamerika och Australien.

Kvinnlig könsstympning är brottsligt och är förbjudet i Sverige sedan 2018. Om en hårdare lagstiftning mot könsstympning i Sverige och övergreppet är sedan dess brottsligt även om det sker utanför Sverige.

Det kan finnas risker att flickor utsätts för könsstympning, i samband med en resa utomlands.

Flickans föräldrar är ansvariga för att förhindra en könsstympning. En person som döms för könsstympning i Sverige riskerar upp till 10 års fängelse för sitt brott.

på att han hjälpt flickan, trots att flickan var ensamkommande flyktingbarn. Hen frågade Anissa vad hen skulle göra, flickan hade ju sådana problem med att kissa.

Anissa frågade läkaren vad hen hade gjort om saken handlat om att flickan brutit armen.

Tidigt på morgonen dagen efter ringde läkaren upp Anissa, berättade att hen sovit extremt dåligt, och bad om ursäkt att han agerat så oprofessionellt. Hen berättade då att hen genast skulle se till att flickan blev hjälpt.

Anissa avslutar med att säga att hon är övertygad om att vi kan åtgärda denna problematik, bara alla hjälps åt och agerar, inte bara reagerar.

ANISSA MOHAMMED HASSAN

är nationellt sakkunnig och expert på Könsstympning. Hon arbetar med att föreläsa för ungdomar, skolpersonal och föräldrar i hela Sverige om Könsstympning och dess påverkan på kvinnors liv.

MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER

Alla människor är födda fria och lika i värde och rättigheter. Men för att kunna ta tillvara våra fri- och rättigheter behöver vi veta vilka de är, när vi kan hänvisa till dem och vart vi kan vända oss om vi får våra rättigheter kränkta.

De mänskliga rättigheterna brukar beskrivas med tre egenskaper - de är universella, odelbara och ömsesidigt förstärkande. Det betyder att de gäller alla människor oavsett var vi finns på jorden. Det betyder också att vi inte kan använda en specifik rättighet för att bryta mot andra rättigheter. Till exempel är det inte OK att hänvisa till religionsfriheten för att förvägra någon annan rätten till utbildning, som att förbjuda någon att delta i sexual- eller idrottsundervisning.

DE MÄNSKLIGA RÄTTIGHETERNA BESKRIVS MED TRE EGENSKAPER - DE ÄR UNIVERSELLA, ODELBARA OCH ÖMSESIDIGT FÖRSTÄRKANDE

I FNs deklaration om de mänskliga rättigheterna, Europakonventionen och alla internationella regelverk om mänskliga rättigheter finns en genomgående princip: den om icke-diskriminering. Ingen person ska hindras från att ta tillvara sina fri- och rättigheter av diskriminerande skäl. Trots att denna princip är helt grundläggande bryts den dagligen emot på många platser och i många sammanhang runt om i världen.

Tyvärr drabbas kvinnor särskilt hårt. Det gäller exempelvis i fråga om lika lön

för lika arbete och att kvinnor och män ska ha samma karriärmöjligheter. Det gäller även friheter som att alla ska ha rätt att få röra sig fritt och i den klädsel de själva väljer.

ALLA HAR RÄTT ATT SJÄLVA BESTÄMMA VEM DE VILL GIFTA SIG OCH BILDA FAMILJ MED.

FNs kvinnokonvention skapades 1979 och har majoriteten av världens länder, bl.a. Sverige skrivit under. Konventionen slår fast en skyldighet att inte diskriminera kvinnor och kvinnors rätt att delta i exempelvis samhällsliv, utbildning, arbetsmarknad och familjeliv på samma villkor som män. Staterna ska på alla sätt motverka förlegade könsroller och fördomar, seder och bruk som ger uttryck för att kvinnor på något sätt skulle vara underlägsna männen.

Inom FN finns särskilda rapporteringssystem för att övervaka att länderna följer de internationella reglerna. Kommittén som övervakar kvinnokonventionen förkortas CEDAW – Committee on the Elimination of Discrimination Against Women. De ger regelbundet rekommendationer till staterna för att de ska följa reglerna.

Europakonventionen om mänskliga rättigheter gäller som svensk lag och därför får det inte stiftas några lagar i Sverige som strider mot konventionens regler och principer. En person som upplever sig ha fått sina fri- och rättigheter kränkta i Sverige, kan vända sig till Europadomstolen för mänskliga rättigheter. Det kan göras efter att frågorna prövats i den svenska domstolen.

Utöver de internationella reglerna så finns det även ett antal viktiga regler i svensk lagstiftning som är stiftade för att skydda de mänskliga rättigheterna. De mest grundläggande friheterna, exempelvis yttrandefriheten, rörelsefriheten och äganderätten finns inskrivna i en av våra grundlagar, Regeringsformen kapitel 2.

Om du upplever att du blivit kränkt kan du vända dig till Diskrimineringsombudsmannen (DO). Är uppträdandet av sexuell natur klassas det som sexuella trakasserier. I Brottsbalken finns flera lagar med särskild utgångspunkt i brott som utövas av en man mot en kvinna som de bor, eller har bott tillsammans med. Det handlar om grov kvinnofridskränkning och kan bli aktuellt när upprepade brottsliga gärningar, exempelvis olaga hot, misshandel eller olaga tvång begås partners emellan.

Det är jätteviktigt att anmäla varje gång någon utsätts för brott, då det är de upprepade brotten som sammantaget kan utgöra grov kvinnofridskränkning. Det är Polisen (och åklagare) som har ansvar för att utreda de brottsliga handlingarna och leda dem till åtal.

Genom den nya samtyckeslagen krävs inte hot eller våld för att det ska anses vara en våldtäkt. Samtycke är uteslutet om personen deltagit på grund av rädsla, hot eller misshandel. Det finns inte heller ett samtycke om en av parterna sover, är berusad eller om den ena står i en beroendeställning till den andra. Exempel på fall kan vara att en man misshandlar sin partner och sedan vill ha "försonings-sex", eller att en tränare/lärare utnyttjar sin ställning för att få ha sex med sin elev.

SKRIBENT: ANNA LÖVHEIM

ANNA LÖVHEIM

är jurist och föreläser om demokrati, mänskliga rättigheter, jämställdhet och integration. Sedan ett halvår tillbaka driver hon sitt eget företag: Anna Lövheim AB och föreläser på heltid.

Läs mer om Anna på: www.annalovheim.se

"MAKE A CHANGE" ARBETAR MOT MOBBNING

"Make a change" grundades 2015 och består idag av 25 personer som tillsammans med ambassadörer och samarbetspartners aktivt arbetar mot mobbning i skolan, på nätet samt i förenings- och arbetslivet. *Make a change* syftar till att höja kunskapen kring mobbning och erbjuda förebyggande och praktiska åtgärder, utbildningar och verktyg.

De är en icke vinstdrivande organisation och finansieras av företag, stiftelser, privatpersoner och via arvoden från föreläsningar och utbildningar.

Nätmobbing vanligast

Nätmobbing är det som diskuteras mest och samtidigt där "Make a change" får mest förfrågningar kring utbildning, workshops och föreläsningar. Även vuxenmobbing är ett utbrett problem i samhället idag. Drygt 10 % på arbetsplatser runtom i Sverige är drabbade av vuxenmobbing.

DET ÄR SKOL-
PERSONALENS SKYLDIGHET
ATT SE TILL SÅ ATT ALLA BARN
OCH UNGDOMAR KÄNNER SIG
TRYGGA OCH HÖRDA I SKOLAN

Enligt den statistik som finns tillgänglig idag så är det mer än 60 000 barn som är utsatta och mellan 300-500 000 vuxna. Att ta i beaktande är att resultaten/statistiken av antalet utsatta kan variera beroende på hur frågorna är ställda i de rapporter som utförts, samt att alla elever över hela landet i de ålderskategorier som deltar i undersökningarna ej är tillfrågade. Tills dess att mer omfattande undersökningar tagits fram får vi hänvisa till de resultat som existerar säger Christian.

Att tänka på som skolpersonal

Personalen i skolan behöver tänka på att alltid bry sig, vara lyhörda och att lyssna till elevens perspektiv och kunskap. I många fall vet eleverna mer om rådande konflikter än vad pedagogerna gör.

Att lyssna är en av nycklarna till framgångsrika resultat hos mobbade. Att få dem att känna sig hörda och sedda, att ta tag i problemen direkt och inte låta dem fortlöpa.

Väldigt ofta ute i skolorna får vi kommentarer som exempelvis "Vi pratar aldrig om detta hemma eller i skolan" säger Christian.

Frågor som är tabu, exempelvis frågor direkt kopplat till mobbning och kränkningar, självmord och självskadebeteende måste lyftas oftare. Inget barn vill vara orsaken till ett av de drygt 45 barn och ungas liv som avslutas varje år i Sverige det är Christian övertygad om.

Föräldrar behöver ofta fokusera mer på sitt eget ansvar, att till exempel skaffa sig mer kunskap kring sociala medier för att enklare kunna hantera de problem som uppstår på nätet.

Kommunikationen mellan föräldrar och skola/pedagoger måste bli mer lösningsfokuserad. Ett barn som är utsatt idag kommer att känna sig ännu mer utsatt om ytterligare en konflikt startas mellan deras föräldrar och skolan. Ett exempel på detta är den drastiska ökningen av anmälningar till skolinspektionen.

DET ÄR VIKTIGT ATT
PERSONALEN LYSSNAR
PÅ ELEVERNAS PERSPEKTIV
OCH KUNSKAP. DE BEHÖVER
KOMMA TILL TALS MER MED
SINA LÖSNINGAR OCH RÅD

Att förebygga mobbning

Kontinuerligt arbete med värdegrund och känslökunskap är viktigt i alla ålderskategorier. Ökade resurser och tid kring den här frågan behöver prioriteras. Skolagstiftningen om en trygg skola måste efterföljas och konsekvenserna måste bli kraftigare än i dagsläget.

Skolpersonalen behöver mer tid, mer resurser och mer mandat att ta tag i varje enskilt mobbningsärende. Kunskapen och kravställningen hos respektive arbetsgrupp behöver säkerställas tycker Christian.

Christians tips till samtliga yrkesgrupper är att försöka att **SE ALLA, HÖRA ALLA OCH LYSSNA PÅ ALLA**. Känner sig ett barn eller ungdom utsatt eller kränkt så är det ofta så. Gå till botten med varje problem och skjut det inte framför er eller åt sidan.

Christian säger att han saknar en vilja att ta lärdom och ha ett kontinuerligt kunskapsutbyte med andra länder och deras framgångar i arbetet på politisk nivå. De senaste åren har han arbetat i, och kommunicerat med flera olika länder, till exempel Finland, USA, England och Frankrike. Alla har de utvecklat olika system som varit mycket framgångsrika. Den handlingskraften saknas på politisk och lagteknisk nivå här i Sverige tycker Christian.

Mobbning är ett extremt kostsamt samhällsproblem som resulterat i att minst tre barn, unga och vuxna tar livet av sig varje vecka. En större anledning till ökade resurser och kraftigare insatser behövs inte avslutar Christian.

UNGA POJKAR ÄR MER
UTSATTA FÖR HAT OCH HOT
ONLINE INOM SPELVÄRLDEN.
FLICKOR ÄR MER UTSATTA FÖR
SEXUELLA TRAKASSERIER.

CHRISTIANS EXEMPEL

Idag är det tyvärr väldigt vanligt att en utsatt person flyttas till en annan kommun eller skola för att det är den "enkla och snabba" lösningen.

Då glöms flera viktiga punkter bort:

- En person som inte har gjort något fel och som känner sig utsatt blir förflyttad. Den utsatte får inte heller tillräckligt med resurser för att bearbeta det hen har varit utsatt för.
- Den person som har utsatt en annan person för kränkningar kvarstannar i verksamheten och kommer med största sannolikhet hitta ett nytt offer om hen inte får hjälp att bearbeta sina problem.

Organisationen har då misslyckats i en av sina viktigaste och främsta uppgifter. Deras uppgift har varit att säkerställa en verksamhet där alla känner sig trygga och säkra, samt att kunna erbjuda en utbildning och bra framtid för alla sina elever.

Istället är det återigen offret som fått bära skulden för den mobbning som hen utsatts för och mobbaren kan fortsätta sitt liv som vanligt.

CHRISTIAN NORDENSTRÖM

är grundare av organisationen "Make a change" som arbetar mot mobbning.

Läs mer om skollagen och diskriminering i skolvärlden på:

- <https://www.skolverket.se/regler-och-ansvar/skollagen-och-forordningar>
- <http://www.do.se/om-diskriminering/diskrimineringsforbud-inom-olika-omraden/diskriminering-inom-utbildningsomradet/>

MED ELEVERS RÄTTIGHETER I FOKUS

Vera Eriksson arbetar som skolkurator på en gymnasieskola i Sundsvall. Hon har som huvuduppgift att se eleven i ett helhetsperspektiv, och som kurator är hennes mål att eleven ska må bra.

Om eleven inte mår bra nog för att kunna tillgodogöra sig sin skolgång, måste Vera tillsammans med skolan hitta alternativ som får eleven att må bättre. Det kan exempelvis vara en anpassad studiegång med kortare eller färre skoldagar, ökat stöd från specialpedagog, lärare eller praktik. Det kan även innebära avbrutna studier för att få kraft att må bättre först och ta skolan senare.

SKOLAN ARBETAR
TVÄRPROFESSIONELLT FÖR
ATT FÖRSÖKA GE ELEVERNA
DE BÄSTA FÖRUTSÄTTNINGARNA
ATT KLARA AV SKOLDAGARNA

I sitt arbete samarbetar Vera med exempelvis socialtjänsten, polisen, fältassistenter och öppenvården för att ge eleverna den hjälp de behöver.

DET ÄR ETT OTROLIGT
PRIVILEGIUM ATT FÅ JOBBA I
SKOLAN. ATT MÖTA ELEVER
OCH FÅ VARA MED PÅ DERAS
RESA IN I VUXENVÄRLDEN

Relationer vanligaste problemet

Relationer är det vanligaste problemet som tonåringar kommer och ber om hjälp med säger Vera. Det kan vara relationer mellan sig och kompisar, föräldrar, partner eller lärare/skolpersonal.

Av de tjejer Vera möter som är nya i Sverige är det även vanligt med problem runt frihet och begränsningar som familjen sätter. Dessa tjejer önskar en större privatsfär än vad familjen

godkänner. I den här gruppen förekommer det också ibland att kläderna byts när de kommer till skolan för att de önskar ha kläder som de själva valt.

Tonårsproblem mer lika än olika

Tonårsproblemen är relativt lika oavsett vilken bakgrund du har. Det är kärlek, relationer, ångest och förhoppningar inför framtiden.

Sedan är det naturligtvis skillnad utifrån vilken verklighet du lever i. Vera möter många elever som lever i ett så kallat begränsat livsutrymme säger hon. Framst flickor som inte får delta i samhället, i det offentliga rummet på samma sätt som sina klasskompisar. Vera möter även flickor som är oroliga för sin framtid gällande val av partner och rätten att få välja sin kärlek.

Viktigt att aldrig döma

Det absolut viktigaste är att aldrig någonsin döma, att aldrig lägga en värdering i det du får höra säger Vera. Det handlar om att få eleverna att förstå att de har makten över sitt eget liv. Att det är upp till dem själva att skapa den framtid de önskar. Och att vi som skolpersonal kommer att hjälpa dem att tillgodose sig sina rättigheter.

Konkret lämnas alltid en orosanmälan till socialtjänsten om vi misstänker en fara för eleven. Det är viktigt att skolan har ett bra samarbete med både fältassistenter och polis.

**VIKTIGAST ÄR ATT
ALDRIG DÖMA OCH ATT
VÅGA STÄLLA OBEHAGLIGA
FRÅGOR SOM KAN LEDA TILL
EN FÖRÄNDRING FÖR ELEVEN**

Sexuella trakasserier i skolan

Det ska inte förekomma sexuella kränkningar i skolan. Det gör det tyvärr ändå, men vi är ett bra team som jobbar aktivt för att det ska ske i så liten omfattning som det bara är möjligt. Ett stort problem är att tjejer som utsatts

inte vill berätta vilken/vilka killar som har utsatt dem för sexuella trakasserier. De är oftast oroliga för att de ska råka illa ut och att ingen skulle ta dem på allvar. De vill inte heller att det ska bli värre. Därför håller tjejerna tyst. Vi gör vad vi kan, men jag upplever att det går långsamt. Detta är inte bara skolans ansvar utan hela samhällets.

De bästa förutsättningarna

Vera kan bara prata utifrån sin egen skola och arbetslaget där, men tycker att de är ett kanonteam som verkligen försöker att ge tonåringarna de bästa förutsättningarna de kan.

**VI FÖRSÖKER ALLTID
MÖTA ELEVERNA DÄR DE
STÅR OCH ÅKA MED PÅ RESAN**

**VAR ALLTID TYDLIG MED
ATT DU SOM VUXEN HAR
ETT ANSVAR, OCH VAR DIN
TYSTNADSPLIKT TAR SLUT**

Självklart kan det alltid göras mer, och självklart misslyckas de ibland. De försöker alltid utgå från elevernas önskemål och behov gällande stöd och trygghet för att nåt dit de vill. Att lyssna är a och o.

Tips och råd till andra skolor

Prata om droger, sexuellt våld, incest, kriminalitet och självmordsförsök som om du pratar om vad du åt till middag igår, säger Vera. Som skolpersonal har du anmälnings-skyldighet när det gäller att skydda eleverna från sig själva eller andra som utsätter dem för fara.

VERA ERIKSDOTTER har arbetat som skolkurator sedan 2006. De senaste sju åren är hon anställd av Sundsvall kommun. På Sundsvalls gymnasium har hon arbetat sedan 2016.

FÖR MER INFORMATION:

**kontakta oss på
kontakt@tjejjourennorrkoping.se**

www.tjejjourennorrkoping.se